

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ՝ “ԲԱԼԹԻԿԱՅԻՑ ՄԻՆՉԵՎ ՍԵՎ ԾՈՎ. ՀԱՅԵՐԸ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐՈՒՄ”
ԹԵՄԱՅՈՎ

ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման 75-ամյա հոբելյանական միջոցառումների շարքը նշանավորվեց նաև “Բալթիկայից մինչև Սև ծով. հայերը մշակութային, տնտեսական և քաղաքական գործընթացներում” թեմայով հայագիտական միջազգային գիտաժողովով, որը տեղի ունեցավ 2018 թ. հոկտեմբերի 15–18-ին Երևանում:

Միջազգային գիտաժողովի կազմակերպիչը Հայագիտական հետազոտությունների զարգացման և աջակցության “ԱՆԻՎ” հիմնադրամն էր (գլխավոր տնօրեն Արմեն Խեչոյան՝ Կազմակերպիչ հանձնաժողովի նախագահ): Արդեն մի քանի տասնամյակ է ինչ “ԱՆԻՎ” հիմնադրամը ֆինանսավորում է հայագիտական որոշակի ուսումնասիրություններ, հրատարակում գրքեր, իսկ վերջերս նաև երկու տարին մեկ կազմակերպում է գիտաժողովներ՝ նպատակ ունենալով հայագետներին ծանոթացնել ոլորտում տեղի ունեցող գործընթացներին:

Սույն գիտաժողովը Հայագիտական հետազոտությունների զարգացման և աջակցության “ԱՆԻՎ” հիմնադրամի կազմակերպած միջազգային ընդգրկման չորրորդ խոշոր հավաքն էր (առաջինը՝ “Հայկական համայնքների գեղարվեստական մշակույթը Ռեչ Պոսպոլիտայի հողի վրա”, 2012 թ., 9–11 հոկտեմբերի, Մինսկ, Բելառուսի Հանրապետության Ազգային գեղարվեստի թանգարան, երկրորդը՝ “Հայ-բելառուսական պատմամշակութային կապերը. ավանդույթներ և արդիականություն”, 2015 թ., 21–22 մայիսի, Մինսկ, Բելառուսի Հանրապետության Գիտությունների ազգային ակադեմիայի պատմության ինստիտուտ, երրորդը՝ “Հայ սփյուռքը և հայ-ռուսական հարաբերությունները. պատմություն և արդիականություն”, 2016 թ., 13–17 սեպտեմբերի, Մոսկվա, Մ. Վ. Լոմոնոսովի անվան պետական համալսարան):

Գիտաժողովի համակազմակերպիչներից էին ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտը, Բելառուսի Հանրապետության ԳԱԱ պատմության ինստիտուտը, Գիտելիքների լեհական ակադեմիան, Հայ-ռուսական (Մլավոնական) համալսարանը, Երևանի Մ. Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի գիտահետազոտական ինստիտուտը՝ Մատենադարանը, Ռուսաստանի Դաշնության մշակույթի նախարարության արվեստագիտության պետական ինստիտուտը, Երևանի պետական համալսարանը (ԵՊՀ), Մոսկվայի Մ. Վ. Լոմոնոսովի անվան պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը, Բելառուսի Հանրապետության պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը:

Պատմաաշխարհագրական լայն ընդգրկում ունեցող սույն գիտաժողովը հնարավորություն ընձեռեց ոչ միայն Հայաստանի գիտնականներին, այլ նաև աշխարհի շուրջ երկու տասնյակ երկրներից (ԱՄՆ, Ավստրիա, Արգենտինա, Բելառուս, Բուլղարիա, Գերմանիա, Լեհաստան, Լիտվա, Հունգարիա, Ղազախստան, Ղրղզստան, Մոլդովա, Ռումինիա, Ռուսաստան, Սերբիա, Ուկրաինա, Ֆրանսիա) մասնակցության հայտ ներկայացրած և ժամանած ավելի քան 60 հետազոտողներին լուսաբանել Բալթիկայից մինչև Սև ծով հայերի և այլ ժողովուրդների միջև փոխհարաբերությունները, ինչպես նաև գնահատել հայկական համայնքների և Հայաստանի ներդրումը հիշյալ տարածաշրջանի երկրների անցյալի ու ներկայի պատմությանը, մշակույթին և գիտությանը: Օտար մասնակիցների թիվը զգալի էր (ընդհանուրի շուրջ 70 %-ը), ինչը վկայում է միջոցառման նկատմամբ գիտական հանրության հետաքրքրության մասին:

Արտերկրի երբեմնի անհետացած գաղթօջախներում հայության թողած ժառանգության, ինչպես նաև արդեն իսկ ձևավորված կամ նորերս ձևավորվող համայնքներում հայկական էթնիկ խմբի ներկայացուցիչների կողմից իրենց երկրներում ունեցած ներդրումների բազմակողմանի ուսումնասիրումը հույժ կարևոր խնդիր է: Ահա թե ինչու, սույն միջազգային գիտաժողովում ըստ ամենայնի ներառված էին հումանիտար ոլորտի տարբեր մասնագետներ (պատմաբան, արխիվագետ, ազգագրագետ, թանգարանագետ, աղբյուրագետ, բանագետ, փիլիսոփա, սոցիոլոգ, արվեստագետ, մշակութաբան, քարտեզագետ, միջազգայնագետ, տնտեսագետ և այլն), ինչը թույլ տվեց հայ համայնքների պատմությունը դիտարկել նաև միջառարկայական տեսանկյունից: Ելույթ ունեցողները, հանդես գալով երեք լեզուներով (հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն), ներկայացրին հայ և օտար ժողովուրդների միջև պատմական, էթնոդավանաբանական, գիտամշակութային, ռազմական, միջազգային և այլ առնչությունների, փոխհարաբերությունների ու համագործակցության վերաբերյալ պատմագիտական, աղբյուրագիտական, սփյուռքագիտական և հարակից այլ թեմաներ՝ ներառելով ժամանակագրական տարբեր շրջափուլեր (անցյալից մինչև ներկա, այդ թվում՝ խորհրդային և հետխորհրդային ժամանակաշրջաններ):

Գիտաժողովի հանդիսավոր բացումը տեղի ունցավ Երևանի Մ. Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի գիտահետազոտական ինստիտուտում՝ Մատենադարանում: Ողջույնի խոսքով հանդես եկավ ՀՀ կրթության և գիտության փոխնախարար Հովհաննես Հովհաննիսյանը: Կարևորելով նմանատիպ գիտական միջոցառումների անցկացման կենսական նշանակությունը Հայաստանի և, հատկապես, հայագիտության համար՝ նա մասնավորապես նշեց. «Հայագիտության բնագավառը գիտական դիսցիպլինների համակարգում իր կարևոր տեղն ունի: Չնայած տարիներ շարունակ պետության կողմից այն եղել է ուշադրության կենտրոնում, ֆինանսավորման առումով այդ ուշադրությունը բավարար մակարդակի վրա չի եղել: Հայագիտությունը տարբերվում է

այլ դիսցիպլիններից նրանով, որ այն ոչ միայն գիտատեսական, այլ նաև պրակտիկ բնագավառ է՝ հայ ինքնության, հայապահպանության, անցյալն արժևորելու ու այս նոր ժամանակաշրջանում նորովի վերաիմաստավորելու տեսանկյունից: Հայագիտությունը և, մասնավորապես, հայերի դերը տարբեր երկրների քաղաքական, մշակութային, սոցիալական կյանքում արժևորելը մի անհատակ անդունդ է, որի ուսումնասիրումը ոչ միայն կարևոր գիտական առաքելություն է, այլ նաև գիտական հաճույք”:

Ողջույնի խոսքով հանդես եկան նաև Մատենադարանի տնօրեն, պ. գ. դ. Վահան Տեր-Ղևոնդյանը, Հայագիտական հետազոտությունների զարգացման և աջակցության “ԱՆԻՎ” հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհրդի նախագահ, տնտ. գ. թ. Արտյոմ Կոնստանդյանը, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, պ. գ. դ., պրոֆեսոր Աշոտ Մելքոնյանը, Լեհաստանի Յագելոնյան համալսարանի Մշակույթի պատմության և պատմական կրթության ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Կշիշտոֆ Յան Ստոպկան, Բելառուսի Հանրապետության պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետի կրթական նորարարությունների և միջազգային համագործակցության գծով դեկանի տեղակալ, պ. գ. թ., դոցենտ Անդրեյ Պրոխորովը, ՌԴ մշակույթի նախարարության արվեստագիտության պետական ինստիտուտի գիտակազմակերպչական հարցերի գծով փոխտնօրեն, արվ. գ. դ. Արմեն Ղազարյանը: Նրանք անդրադարձան հայագիտության, հայոց և տարածաշրջանի պատմագիտության և աղբյուրագիտության, պատմամշակութային ժառանգության առջև ծառացած խնդիրներին և հարակից այլ հարցերի:

Լիագումար նիստի սկզբում ներկաները լռությամբ հարգեցին կյանքից անժամանակ հեռացած գիտաժողովի կազմակերպչական կոմիտեի անդամ, Մոսկվայի Մ. Վ. Լոմոնոսովի անվան պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետի դեկան, արվ. դոկտոր, պրոֆեսոր, հայագետների լավ բարեկամ և պայծառ գիտնական Իվան Տուչկովի հիշատակը:

Այնուհետև, զեկուցումներով հանդես եկան ճանաչված գիտնականներ Ֆրանսիայից, Լեհաստանից, Ռուսաստանից, Արգենտինայից ու Հայաստանից: “Արարատից մինչև Կարպատներ” թեմայով զեկույց կարդաց “ö³ñÇ½ 1/ Ñ³Û³Êë³ñ³Ýի պրոֆեսոր, պ. գ. դ. Կլոդ Սուրաֆյանը: “Հայերի ծառայության սկիզբը լեհական դիվանագիտության մեջ. Լյաշեկի և Սրոկի ասպետ Գրիգորը” նյութին էր նվիրված պրոֆեսոր Կշիշտոֆ Յան Ստոպկայի ելույթը: Արվ. գ. դ. Արմեն Ղազարյանի զեկուցման թեման էր “Ղրիմի հայկական եկեղեցիները՝ որպես մշակութային ավանդույթների փոխադրեցության դրսևորում”, Տրես դե Ֆերրերոյի համալսարանի պրոֆեսոր, փիլ. դոկտոր Նելիդա Ելենա Բուլդուրջյանինը՝ “Հայկական սփյուռքը և “Հայրենիքը”. մերձեցումը և տարակարծությունները՝ հաշվի առնելով դինամիկան և բարդ կապերը. Հայացք Արգենտինայից”, մինչդեռ Հայ-ռուսական (Սլավոնական) համալսարանի քաղաքագիտության բաժնի

վարիչ, փիլ. գ. թ. Հովհաննես Սարգսյանը *ելույթ ունեցավ “Հայկական Սփյուռքը Հայաստանի Հանրապետության ինքնության քաղաքականության համատեքստում”* թեմայով:

Հոկտեմբերի 15-ին և 16-ին գիտաժողովի նիստերի աշխատանքները շարունակվեցին ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտում՝ չորս բաժանմունքներում:

“Հայերը կենտրոնական, հարավային և հարավարևելյան եվրոպայի երկրներում” թեմատիկ բաժանմունքի առաջին նիստում (նիստավարներ՝ Կլոդ Մուրաֆյան, Քնարիկ Ավագյան) լսվեցին հետևյալ բանախոսների զեկուցումները. *Լիոնի կաթոլիկ համալսարանի դոցենտ, փիլ. դոկտոր Մաքսիմ Եվադյանի (Ֆրանսիա)՝ “Հայերի բժշկական գիտելիքների տարածումը միջին դարերում Արևմտյան և Արևելյան Եվրոպայում”, “ԱՅԱՍ” ծովային հետազոտությունների ակումբի նախագահ Կարեն Բալայանի (Հայաստան)՝ “Հայ վաճառականների առևտրային երթուղիները”, Հայաստանի պատմության պետական թանգարանի ավագ գիտաշխատող, պ. գ. թ. Լիլյա Ավանեսյանի՝ “Տեղեկություններ XIII–XVIII դարերում Արևելյան Եվրոպայի և Ռուսաստանի շուկաներ հայկական տեքստիլ և գորգեր արտահանելու մասին”, ԵՊՀ ասպիրանտ Սարգիս Բալդարյանի՝ “Գաբրիել Թոխաթեցու օրագիրը (1682–1697)”, Պլովդիվի “Պաիսի Խիլենդարսկի” համալսարանի դասախոս, պ. գ. դ. Հակոբ Կարապետյանի (Բուլղարիա)՝ “Հայերի և բուլղարների համատեղ պայքարը թուրքական տիրապետության դեմ XIX դ. վերջին – XX դ. սկզբին”, ԵՊՀ դասախոս, Մատենադարանի ավագ գիտաշխատող, արվ. գ. թ. Իվետ Թաջարյանի՝ “Աբդուլլա եղբայրների յուրահատուկ դերը Օսմանյան կայսրությունում լուսանկարչական արվեստի զարգացման գործում”, Լիտվայի ազգային համալսարանի խորհրդի անդամ Ռուսլան Հարությունյանի (Լիտվա)՝ “Հայ-լիտվական հարաբերությունների ակնարկ ժամանակակից պատմության մեջ (19-րդ դարի վերջին տասնամյակում)”, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող, պ. գ. թ. Համո Սուքիասյանի՝ “Խորհրդային Հայաստանի լիազոր ներկայացուցիչ Հովսեփ Կարախանյանի նամակ-զեկուցագրերը Խարկովում Ուկրաինայի հայերի դրության մասին (1921–1922 թթ.)”:*

Հոկտեմբերի 16-ին թեմատիկ բաժանմունքի երկրորդ նիստում (նիստավարներ՝ Հակոբ Կարապետյան, Լիլյա Ավանեսյան) իրենց զեկուցումները ներկայացրեցին՝ ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող, պ. գ. թ. Քնարիկ Ավագյանը՝ “ԱՄՆ-ի հայերը հայ-ռուսական ռազմաքաղաքական հարաբերությունների համատեքստում Առաջին և Երկրորդ համաշխարհային պատերազմների ընթացքում”, Նովի Սադ քաղաքային թանգարանի թանգարանային խորհրդատու Լիլիանա Լազիչը (Սերբիա)՝ “Անհետացած համայնքը. հայերը Նովի Սադում, Սերբիա”, Էտվեշ Լորանդի անվան համալսարանի ասպիրանտ Կինգա Կալին (Հունգարիա)՝ “Հունգարահայերի մշակութային ռազմավարությունը՝ հայագիտություն և նոր հայագիտություն”, Ռումինիայում Հայկական միության հասարակայնության հետ կապերի պա-

տասխանատու, փիլ. գ. դ. Արսեն Արզումանյանը՝ «Ռումինիայի հայ համայնքի ժառանգությունն ու դերը երկրի ներքաղաքական կյանքում», ԵՊՀ դասախոս Մարիամ Վարդանյանը՝ «Մասունքներ Ռումինիայի Հայկական թեմի հավաքածուներում», Պլովդիվի «Պաիսի Խիլենդարսկի» համալսարանի դոցենտ, պ. գ. դ. Ռումյանա Յոբզովա Կոմսալովան (Բուլղարիա)՝ «Բուլղարահայերի տոնական ու ծիսական համակարգը», ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի գիտական աշխատող Հասմիկ Մատիկյանը՝ «Բալկանները և հայ ժողովրդի բանահյուսական ժառանգությունը»:

«Բելառուսի, Լեհաստանի և Ուկրաինայի հայ համայնքները. պատմություն և արդիականություն» թեմատիկ երկրորդ բաժանմունքի առաջին օրվա նիստում (նիստավարներ՝ Կշիշտոֆ Յան Ստոպկա, Ալեքսեյ Լիտվին) իրենց ուսումնասիրություններով հանդես եկան հետևյալ բանախոսները՝ Հայագիտական հետազոտությունների զարգացման և աջակցության «ԱՆԻՎ» հիմնադրամի գլխավոր տնօրեն Արմեն Խեչոյանը (Ռուսաստան)՝ «Հայերը Բելառուսիայում», Բելառուսի պատմության ազգային արխիվի փոխտնօրեն, պ. գ. թ. Դենիս Լիսեյչիկովը՝ «Զամոստիե քաղաքի հայ ուրյադնիկների կտակները 17-րդ դարի կեսերին (Բելառուսի Ազգային պատմական արխիվի նյութերի հիման վրա)», «ԱՅԱՄ» ծովային հետազոտությունների ակումբի գիտնականների գիլդիայի ղեկավար Գագիկ Պոդոպյանը (Խաղբալյան) (Հայաստան)՝ «Ռեչ-Պոսպոլիտայի հայ թարգմանիչները Պարսկաստանում», Արևելյան Եվրոպայի պատմության և մշակույթի Լայբնիցի ինստիտուտի միջազգային գիտաշխատող, պ. գ. դ. Ալեքսանդր Օսիպյանը (Գերմանիա)՝ «Լեհաստանի թագավորությունում հայ առևտրականների նկատմամբ վերաբերմունքը վաղ նոր ժամանակներում», Վրոցլավի համալսարանի դասախոս, պրոֆեսոր Պավել Կլինտը (Լեհաստան)՝ «Ոսկի, թանկարժեք զարդեր և հագուստներ. Լվովի հայերի հարստությունը՝ ըստ 17-րդ դարի շարժական գույքի գրանցումների տվյալների», Հայագիտական հետազոտությունների զարգացման և աջակցության «ԱՆԻՎ» հիմնադրամի ծրագրերի համակարգող Եվգենի Գուրիևովը (Ռուսաստան)՝ «Հայերը Բելառուսիայում՝ ըստ Ռուսական կայսրության 1897 թ. բնակչության մարդահամարի տվյալների»:

Թեմատիկ բաժանմունքի երկրորդ նիստում (նիստավարներ՝ Դենիս Լիսեյչիկով, Ալեքսանդր Օսիպյան)՝ հոկտեմբերի 16-ին, իրենց ուսումնասիրությունները ներկայացրեցին Լեհաստանի Յագելոնյան համալսարանի աշխատակից, պ. գ. դ. Յակուբ Օսեցկին՝ «Հայերը Լեհաստանում 20-րդ դարում. արխիվում պահված հարցազրույցների հիման վրա կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքները», Լեհաստանի համաշխարհային արվեստի ուսումնասիրության ինստիտուտի գիտաշխատող, դոկտոր Դոմինիկա Մարիա Մասիոսը՝ «Լեհերի պատկերացումները Հայկական ԽՍՀ-ի մասին 1920–1939 թթ. ըստ Վարշավայի կենտրոնական ժամանակակից և Վարշավայի կենտրոնական ռազմական արխիվների գրառումների», Բելառուսի ԳԱԱ պատ-

մության ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող, պ. գ. թ. Դմիտրի Կրիվոշեյը՝ «Բելառուս-հայկական գրական կապերը», Յանկա Կուպալայի Պետական գրական թանգարանի գիտական քարտուղար Գալինա Վարյոնովան (Բելառուս)՝ «“Դեպի լեռների և սրբնթաց գետերի երկիր...”։ Յանկա Կուպալան և Հայաստանը», ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող, պ. գ. դ. Կլիմենտ Հարությունյանը և Բելառուսի ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի ռազմական պատմության բաժնի վարիչ, պ. գ. դ., պրոֆեսոր Ալեքսեյ Լիտվինը՝ «Հայ ժողովրդի զավակները Բելառուսի ազատագրման պայքարում (1943 թ. սեպտեմբեր – 1944 թ. ապրիլ)», Ե. Ֆ. Կարսկու անվան Գրողնոյի տարածաշրջանային գիտական գրադարանի գրադարանավար, մշակութային հետազոտությունների մագիստրոս Անդրեյ Տիխոմիրովը (Բելառուս)՝ «Հայր Գրողնոյում. Գուրգեն Մարտիրոսովի մտավոր դիմանկարի բնորոշ գիծը»:

«Հայ-ռուսական հարաբերությունները պատմական հեռանկարում և արդի փուլում» թեմատիկ երրորդ բաժանմունքի առաջին օրվա նիստում (նիստավարներ՝ Վաչագան Չոլախյան, Սերգեյ Լյուբիչանկովսկի) լսվեցին հետևյալ բանախոսների զեկուցումները՝ ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի առաջատար գիտաշխատող, փիլ. գ. դ. Ռիմա Միրումյանը՝ «Պավլիկյանները Ռուսիայում (XI–XVI դդ.)», ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող, պ. գ. դ. Վալերի Թունյանը՝ «Մանուկ-բեյի և Լազարների տոհմերի առնչությունները», Ռուսաստանի ԳԱ Հարավային գիտական կենտրոնի սոցիոլոգիայի և իրավագիտության լաբորատորիայի վարիչ, ի. գ. թ. Լևոն Բատիևը՝ «Դոն քաղաքի հայերի ինքնակառավարման պատմությունից. ոստիկանության ծառայությունը Նախիջևանում (XVIII դ. վերջ – XIX դ.)», անկախ հետազոտող, պ. գ. թ. Էդուարդ Ալխագովը (Մոլդովա)՝ «Հայկական ծագման ազնվականները Բեսարաբիայում (XIX դ. – XX դ. սկիզբ)», Հարավային դաշնային համալսարանի պրոֆեսոր, պ. գ. դ. Սարգիս Կազարովը (Ռուսաստան)՝ «Նախիջևանի Էլիտան XIX–XX դարի սկզբին», Օրենբուրգի պետական մանկավարժական համալսարանի պրոֆեսոր, պ. գ. դ. Ստեփան Ջունջուզովը (Ռուսաստան)՝ «Շարասյան առաջնորդից մինչև գեներալ. աստրախանահայ Նիկիտա Մակարովիչ Կալուստովը ռուսական զինվորական ծառայության մեջ», Խ. Աբովյանի անվան Հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի դասախոս, պ. գ. թ. Կարեն Փահլևանյանը՝ «Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ Դոլուխանովների ընտանիքի ներդրումը ռուսական զորքերի հաղթանակի գործում»:

Թեմատիկ բաժանմունքի հոկտեմբերի 16-ի նիստում (նիստավարներ՝ Վալերի Թունյան, Էդուարդ Ալխագով) իրենց զեկուցումները ներկայացրեցին Աշտարակի Մ. Շահազիզի անվան - 2 միջնակարգ դպրոցի ուսուցիչ, պ. գ. թ. Սաթենիկ Ավոյանը՝ «Ընտրական մեկնարկը Հայ Առաքելական եկեղեցում», Օրենբուրգի պետական մանկավարժական համալսարանի Ռուսաստանի պատմության ամբիոնի վարիչ, պ. գ. դ., պրոֆեսոր Սերգեյ Լյուբիչանկովսկին (Ռուսաստան)՝ «Վահան Տերյանը և Օրենբուր-

գր», Սարատովի Ն. Գ. Չերնիշևսկու անվան Ազգային պետական հետազոտական համալսարանի պրոֆեսոր, պ. գ. դ. Վաչագան Չոլախյանը (Ռուսաստան)՝ «Հայերը Նիժնի Պոլովոժեի էթնիկական տարածքում», Հայ-ռուսական (Սլավոնական) համալսարանի ավագ դասախոս, պ. գ. թ. Վահագն Քրբեկյանը՝ «Հայերը Նևայի ափերին», Ռուսաստանի ԳԱ Հարավային գիտական կենտրոնի գլխավոր գիտաշխատող, փիլ. գ. դ. Սերգեյ Սուլշին՝ «Հայերը Ռուսաստանի հարավի մասնագիտական ընկերակցություններում XXI դարի սկզբին», Մորդովայի Ն. Պ. Օգարյովի անվան պետական համալսարանի Ազգային հետազոտությունների կենտրոնի «Տարածքային համակարգերի քաղաքական վերլուծություն» գիտակրթական կենտրոնի գիտաշխատող, քաղաքագիտության մագիստրոս Դմիտրի Դեսյանը (Ռուսաստան)՝ «Ռուս-հայկական հարաբերությունները հետխորհրդային տարածքում. էվոլյուցիա, դինամիկա և հեռանկար»:

«Հայկական մշակույթը, արվեստը, ճարտարապետությունը, քարտեզագրությունը Սև ծովից մինչև Բալթիկ ծով ընկած տարածաշրջանում» թեմատիկ չորրորդ բաժանմունքի առաջին օրվա նիստում (նիստավարներ՝ Արմեն Ղազարյան, Ռուբեն Աթոյան) իրենց ուսումնասիրությունների մասին զեկուցեցին հետևյալ բանախոսները՝ Քրիստոնյա Արևելքի ուսումնասիրության կենտրոնի տնօրեն, Հայագիտության ամբիոնի վարիչ, Զալցբուրգի համալսարանի դոցենտ, բ. գ. դ. Ժասմին Դում-Թրագուտը (Ավստրիա)՝ «Հայերի ներդրումը միջնադարյան ձիաբուծության մեջ», պ. գ. թ., դոցենտ Անդրեյ Պրոխորովը (Բելառուս)՝ «Տավրիայի հայերը Պրոկոպիոս Կեսարացու մոտ և պուժեի առասպելաբանական գուգահեռները», «Կիևյան Սոֆիա» ազգային արգելոցի գլխավոր տնօրենի գիտական գծով տեղակալ, պ. գ. դ. Վյաչեսլավ Կորնիենկոն (Ուկրաինա)՝ «Կիևի Սոֆիայի տաճարի XVI–XVII դարերի հայկական արձանագրությունների նոր ուսումնասիրություններ», Ղրիմի Հանրապետության Մշակութային ժառանգության պահպանության պետական կոմիտեի Ղրիմագիտության և մշակութային ժառանգության պահպանության գիտահետազոտական կենտրոնի ավագ գիտաշխատող, պ. գ. թ. Տաթևիկ Սարգսյանը (Ղրիմի Հանրապետություն)՝ «Ղրիմի հայության որմնանկարչությունը», Ուկրաինայի հայերի միության պատմամշակութային ժառանգության հարցերով կոմիտեի ղեկավար, պ. գ. թ. Դավիթ Դավթյանը՝ «Աքքերմանի (Բելգորոդ-Դնեստրովսկ) հայկական եկեղեցու թվագրման խնդիրը», Ղրիմի Հանրապետության Մշակութային ժառանգության պահպանության պետական կոմիտեի Մշակութային ժառանգության օբյեկտների պետական հաշվառման բաժնի առաջատար մասնագետ, պատմության մագիստրոս Վանենի Պետրոսյանը (Ղրիմի Հանրապետություն)՝ «Հովհաննես Տեր-Աբրահամյանը և նրա «Ղրիմի պատմություն» գիրքը»:

Թեմատիկ բաժանմունքի հոկտեմբերի 16-ի երկրորդ նիստում (նիստավարներ՝ Անդրեյ Պրոխորով, Տաթևիկ Սարգսյան) զեկուցումներով հանդես եկան ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող, պ. գ. թ. Հասմիկ Ամիրջանյանը՝

“Արքեպիսկոպոս Հովսեփ Արղությանի ներդրումը Ղրիմի Սուրբ Խաչ վանքի պահպանման և վերականգնման գործում”, Ռուսական ազգագրության թանգարանի (Մանկտ Պետերբուրգ) ավագ գիտաշխատող Լուսինե Ղուշյանը՝ “Մանկտ Պետերբուրգի կայսերական թանգարանի հայկական ֆոնդերի հիմնադիրները ըստ ՌԱԹ-ի հավաքածուի նյութերի (Ալեքսանդր III կայսեր Ռուսական թանգարանի բաժին)”, Շարլ դը Գոլ 3 համալսարանի Պարելի հավաքածուի հսկիչ, վաստակավոր դասախոս, արվ. գ. թ. Սառա Լապորտ-Էֆտեխարյանը (Ֆրանսիա)՝ “Մի ծովային բնապատկեր ֆրանսիական հավաքածուում”, Հայագիտական հետազոտությունների զարգացման և աջակցության “ԱՆԻՎ” հիմնադրամի գիտական աշխատող, տեխ. գ. թ. Ռուբեն Աթոյանը (Ռուսաստան)՝ “Գեղարվեստական քարտեզագրության հայկական դպրոցի ավանդույթների զարգացումը հետխորհրդային տարածքում և Արևելյան Եվրոպայի երկրներում”, Հայ-ռուսական (Սլավոնական) համալսարանի դոցենտ, պ. գ. թ. Բենիամին Մայիլյանը՝ “Կովկասի սևծովյան ավազանի հայ սփյուռքը տարածաշրջանի էթնոքաղաքական պատմության համատեքստում (1917–1920)”, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող, բ. գ. դ. Վերժինե Սվազլյանը՝ “Պյատիգորսկ գաղթած արցախահայերի բանահյուսական նշխարները”, Հայ-ռուսական (Սլավոնական) համալսարանի Համաշխարհային պատմության և արտասահմանյան տարածաշրջանային ուսումնասիրությունների ամբիոնի վարիչ, պ. գ. դ., պրոֆեսոր Երվանդ Մարգարյանը՝ “Հայերը և Թիֆլիսը. դավանական հատում”:

Հազեցած էր նաև միջազգային գիտաժողովի մասնակիցների համար նախատեսված մշակութային-ճանաչողական ծրագիրը: Այն ներառել է՝ այցելություն Մատենադարանի ցուցասրահ, Գառնիի, Գեղարդի, Զվարթնոցի, Էջմիածնի, Խոր Վիրապի հնավայրեր, Ս. Փարաջանովի տուն-թանգարան, ինչպես նաև հատուկ հայագետների համար հայկական ժողովրդական գործիքների անսամբլի և մենակատարների կողմից ազգային երգարվեստի գոհարների շնորհալի ներկայացում դասական ոճի նորակառույց հաստատություններում:

Նախատեսվում է գիտաժողովում կարդացված զեկուցումները հրատարակել:

Հայագիտական սույն միջազգային գիտաժողովը ոչ միայն հանրագումարի բերեց տարվա միջոցառումների հումանիտար շարքը, այլ նաև նոր հորիզոններ ուրվագծեց Հայաստանի ու տարբեր երկրների հայագետների համագործակցության ասպարեզում:

ՔՆԱՐԻԿ ԱՎԱԳՅԱՆ